

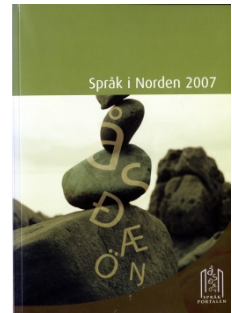
Sprog i Norden

Titel: Från deklaration till handling

Forfatter: Mikael Reuter

Kilde: Sprog i Norden, 2007, s. 105-110

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Forfatterne og Netværket for sprognævnene i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Från deklARATION till handling

Mikael Reuter

Nordiska rådet fastställde 2006 en deklARATION om nordisk språkpolitik. Nordens språkråd kommer att lyfta fram tre prioriterade områden när det gäller uppföljningen av deklARATIONEN: grannspråksförståelse och grannspråksundervisning, parallellspråkighet på universitet och högskolor samt språkteknologi. Dessutom vill Nordens språkråd sätta fokus på mångspråkigheten. Mikael Reuter är ordförande i Nordens språkråd under år 2007.

I Språk i Norden 2006 presenterades utkastet till en deklARATION om nordisk språkpolitik, avsedd att antas av Nordiska ministerrådet. Efter en remissomgång godkändes texten med vissa mindre ändringar av de nordiska undervisnings- och utbildningsministrarna i september 2006, behandlades av Nordiska rådet under höstsessionen och fastställdes slutligen i november 2006. DeklARATIONEN är inte juridiskt bindande men de nordiska ministrarna ”förpliktar sig till att förverkliga de långsiktiga målen” i deklARATIONEN. Förhoppningsvis gäller detta också under-tecknarnas efterträdare.

DeklARATIONEN har beskrivits som den första samlade nordiska språkpolitik som har antagits på så hög nivå. Den är därför värd att ta på allvar, och Minister-rådets ämbetsmannakommitté för utbildning (ÄK-U) har bett sitt expertorgan Nordens språkråd att komma med förslag om prioriteringar och konkreta åtgärder som kan främja målen i deklARATIONEN, både på nordiskt och på nationellt plan.

Enligt deklARATIONEN är utgångspunkten för den nordiska språkpolitiken att Nordens samhällsbärande språk är och förblir starka och levande, att de som är samhällsbärande språk förblir samhällsbärande och att det nordiska samarbetet även fortsättningsvis bedrivs på de skandinaviska språken, d.v.s. danska, norska och svenska. Alla nordbor har enligt deklARATIONEN rätt

- att tillägna sig ett samhällsbärande språk i tal och skrift, så att de kan delta i samhällslivet,

- att tillägna sig förståelse av och kunskaper i ett skandinaviskt språk och förståelse av de övriga skandinaviska språken, så att de kan ta del i den nordiska språkgemenskapen,
- att tillägna sig språk med internationell räckvidd så att de kan delta i utvecklingen av det internationella samfundet,
- att bevara och utveckla sitt modersmål och sitt nationella minoritetsspråk.

En nordisk språkpolitik bör därför sikta mot:

- att alla nordbor kan läsa och skriva det eller de språk som fungerar som samhällsbärande i det område där de bor,
- att alla nordbor kan kommunicera med varandra, i första hand på ett skandinaviskt språk,
- att alla nordbor har grundläggande kunskaper om språkliga rättigheter i Norden och om språksituationen i Norden,
- att alla nordbor har mycket goda kunskaper i minst ett språk med internationell räckvidd och goda kunskaper i ytterligare ett främmande språk,
- att alla nordbor har allmänna kunskaper om vad språket är och hur det fungerar.

För att målen skall nås vill kultur- och utbildningsministrarna arbeta med följande fyra frågor: språkförståelse och språkkunskap, parallellspråkighet, mångspråkighet och Norden som språklig föregångsregion.

Nordens språkråd har stannat för att lyfta fram tre prioriterade områden när det gäller uppföljningen av deklARATIONEN:

- Grannspråkförståelse/grannspråksundervisning
- Parallellspråkighet på universitet och högskolor
- Språkteknologi.

Härutöver vill Nordens språkråd sätta fokus på mångspråkigheten. I Norden talas i dag närmare 200 modersmål. Nordbor med ett minoritetsspråk eller ett utomnordiskt språk som modersmål ska ha möjlighet att utveckla sitt språk, och Norden måste kunna ta till vara den stora kunskapsresurs som de många modersmålen innebär.

Gransspråksförståelse

Ett stort nordiskt forskningsprojekt har gett vid handen att gransspråksförståelsen (dvs. förståelsen av danska, norska och svenska) har blivit sämre, och att i synnerhet de unga har svårt att förstå varandras språk. En bidragande orsak är uppenbarligen att gransspråksundervisningen inte har den ställning i skolan som den borde ha, bland annat enligt Helsingforsavtalet. De flesta eleverna har i praktiken inte fått någon gransspråksundervisning under skoltiden.

Det som skiljer det nordiska samarbetet från annat internationellt samarbete är just språkgemenskapen, även om den fungerar olika för nordbor med olika modersmål. Också finnar som har deltagit en tid i det nordiska samarbetet – både på formell och på informell nivå – brukar vittna om att användningen av skandinaviska ger samarbetet mervärde och skapar en speciell gemenskap.

Nordens språkråd anser därför att gransspråkundervisningen och undervisningen i skandinaviska språk som främmande språk (svenska i Finland, danska på Island osv.) bör prioriteras högt. I första hand är detta något som bör ske på nationell nivå, framför allt i grundskole- och gymnasieundervisningen och därmed också i lärarutbildningen. Kravet om att gransspråken ska behandlas i undervisningen bör formuleras klart och konkret i läroplanerna. För Islands och framför allt Finlands del gäller det att se till att kunskaperna i danska respektive svenska inte fortsätter att försämrans utan att dessa språk tvärtom stärks i grundskole- och gymnasieutbildningen, och gärna kompletteras med de andra skandinaviska språken.

I mångt och mycket handlar det om attityder. Eleverna måste få komma i kontakt med gransspråken på ett positivt sätt, så att de inser hur man med relativt små ansträngningar kan lära sig förstå alla de skandinaviska språken och bli delaktig av den nordiska språkgemenskapen. Sådana inslag av gransspråkstexter m.m. behöver inte begränsas till språkämnen utan kan med fördel förekomma också inom undervisningen i till exempel geografi och historia.

Ett stort projekt som Nordens språkråd har varit med om att starta i samarbete med Nordiska kulturfonden är utbildningen av 60 så kallade nordiska språkpi-loter, det vill säga lärare som ska kunna fungera som handledare och inspiratörer för sina kolleger. Utbildningen kommer att ske vid de nordiska kursgårdarna, de så kallade pärlorna.

Parallellspråkighet på universitet och högskolor

En arbetsgrupp under Nordens språkråd har gjort en kartläggning av förhållandet mellan engelska och Nordens språk som undervisningsspråk i högre utbildning.

Arbetsgruppen rekommenderar bland annat att det formuleras en nyanserad och förpliktande språkpolitik för alla universitet och högskolor och att valet av undervisningsspråk för olika kurser ska vara väl övervägt och basera sig på kursens syfte och nivå m.m.

Arbetsgruppen föreslår också att alla högskolor ska ha tillgång till språkcenter som kan erbjuda både språkundervisning av olika slag och annat språkstöd, till exempel språkgranskning av texter både på studenternas modersmål och på främmande språk. Språkcentren kunde också ha till uppgift att certifiera lärare som undervisar på ett annat språk än sitt modersmål. Sådana språkcenter finns redan i Finland, och vissa av dem erbjuder bland annat kurser i vetenskapligt skrivande både på studenternas modersmål och på engelska, förutom omfattande kurser i främmande språk och det andra nationalspråket. Dessutom bör utländska studerande få tillgång till avancerade kurser i landets samhällsberande språk så att de på sikt kan delta i undervisning också på det språket.

Det är vidare viktigt att forskare inom alla områden uppmuntras att skriva vetenskapliga eller åtminstone populärvetenskapliga texter också på respektive lands eget eller egna språk, så att resultaten av forskningen får en bredare spridning bland annat i massmedierna.

Språkteknologi

Både Nordens språkråd och de nordiska språknämnderna har under de senaste åren engagerat sig starkt i språkteknologin. Främst har det handlat om program för skrivstöd och språkkontroll, språkteknologiska resurser (textkorpusar, flerspråkiga ordböcker m.m.), flerspråkig sökning och i viss mån översättningsprogram. Fokus just nu ligger på nordiskt samarbete kring ord- och textdatabaser, bland annat parallellkorpusar. En viktig fråga är upphovsrätten: det gäller att finna en formel för hur texter av olika slag i elektronisk form kan ställas till forskningens och programutvecklingens disposition till rimliga kostnader utan att det kränker upphovsrätten.

I framtiden kommer troligen datorstödd översättning att bli ett allt viktigare område för forskning och utveckling, och det nämns också speciellt i deklarationen. En hel del har redan satsats på översättningsprogram främst i Danmark, Finland och Sverige. Här vore det viktigt att få till stånd ett fungerande nordiskt samarbete så att man med gemensamma krafter kan bygga ut resurser och dra nytta av varandras forskning.

Inga av de nordiska språken är så stora att språkteknologisk utveckling av det här slaget är lönsam utan samhällets stöd. Detta gäller naturligtvis i ännu högre

grad språk med relativt få talare, som färöiska, grönländska och samiska. Det behövs både nationella och nordiska satsningar, och det handlar inte om obetydliga pengar. På sikt kan man ändå räkna med att satsningarna är lönsamma med tanke på språkens framtida utveckling.

Nordens språkråd har låtit utarbeta en så kallad vismansrapport om behovet av nordiska språkteknologiska satsningar under de närmaste tio åren, och den kommer att ligga till grund för det fortsatta arbetet.

Uppföljning både nationellt och nordiskt

De flesta av de konkreta åtgärder som föreslås utifrån den språkpolitiska deklARATIONEN är sådana som i första hand bör genomföras i de enskilda länderna. Vi får därför hoppas att de nordiska kultur- och utbildningsministrarna och deras medarbetare liksom deras kolleger bland politikerna tar deklARATIONEN på allvar också i den politik som förs nationellt. Ministrarna lär spontant ha rest sig och ap- plåderat när deklARATIONEN hade antagits slutgiltigt. Som så ofta gäller det att ha kvar entusiasmen också när man kommer hem och inte längre är omgiven av sina nordiska kolleger.

Det som Nordens språkråd och andra språkliga och språkpolitiska experter kan göra är att följa utvecklingen och komma med idéer och initiativ. En del pengar kan kanaliseras genom programmet Nordplus språk och säkert också genom Nordiska kulturfonden, men det handlar närmast om stöd för vidareutveckling av idéer.

Summary

In November 2006, the ministers of education of the Nordic countries agreed on a Declaration on Nordic language policy after hearing the Nordic Council. The declaration is not legally binding, but the ministers have undertaken to achieve its long-range goals.

According to the declaration, the basis for Nordic language policy is that the languages of the Nordic countries which are essential to society (i.e. the national languages) are and will remain strong and vital, and that Nordic cooperation will continue to be carried out in the Scandinavian languages, i.e. Danish, Norwegian, and Swedish. All Nordic residents should have the right to acquire skills in a language essential to society, in order to participate in the workings of society; to acquire an understanding of and skills in a Scandinavian language and an understanding of the other Scandinavian languages in order to take part in the Nor-

dic language community; to acquire a language of international importance so that they can take part in the development of the global community; and to preserve and develop their mother tongue, in case it is not one of the above mentioned.

The Nordic Language Council has been asked to point out and give priority to practical actions that can promote the goals of the declaration at a national and Nordic level. The council has agreed on three preferential areas:

- improving mutual understanding of the Scandinavian languages*
- parallel use of national languages and English at the university level*
- language technology for the Nordic languages.*

In addition, the Nordic Language Council wants to focus on promoting multilingualism in the Nordic countries and the right to preserve and develop one's mother tongue.

High priority should be given to improving classroom instruction in neighbour languages, as well as to instruction in Scandinavian languages as lingua francas and foreign languages. A requirement for this is that instruction in neighbour languages is also reinforced in teacher training. For this purpose, a programme for further education of sixty "Nordic language pilots" has been launched.